

2016 – פרשת הירי בחברון

מאת: סרן תובל קיין, תובע צבאי בפרקליטות מחוז הצפון וחיל הים, התביעה הצבאית

בעת התרחשותה, פרשת הירי בחברון משכה תשומת לב ציבורית רבה למשך תקופה ארוכה ונגעה בסוגיות טעונות בקרב הציבור הישראלי. הפרשה הסתיימה בפסיקה חשובה מטעם בתי הדין הצבאיים, ובה מסרים רבי משמעות לציבור הישראלי בכלל ולצה"ל בפרט.

רקע עובדתי

בסתיו 2015 חלה הסלמה נוספת במצב הרגיש ביהודה ושומרון, שהתבטאה, בין היתר, בגל טרור שהתאפיין בעיקר בפיגועים מצד מפגעים בודדים.

ביום 24 במארס 2016, תקפו שני מחבלים פלסטינים חמושים בסכינים חיילים במשימת אבטחה בחסם זיילבר שבחברון. החיילים מילאו משימתם והגיבו בירי לשם הסרת הסכנה. מן הירי נהרג אחד המחבלים, והשני נפצע. אחד החיילים נפצע בכתפו מדקירת סכין. בהמשך, הגיעו חיילים נוספים למקום, ביניהם סמל (דאז) אלאור אזריה, אשר הוכשר כחובש קרבי וסייע בטיפול בחייל הפצוע. לאחר הטיפול בחייל הפצוע, כ-11 דקות לאחר הפיגוע, התקרב אזריה למחבל ששכב פצוע, העביר לחייל אחר את קסדתו, דרך את נשקו בזווית של 60 מעלות לעבר האוויר ולאחר מכן כיוון נשקו וירה יריה אחת בראשו של המחבל שהיה שרוע על הארץ. הירי גרם למותו של המחבל. הדיווח על האירוע החריג הועבר למפקדים, אשר דיווחו עליו לגורמי המשטרה הצבאית ולפרקליטות הצבאית.

מקום האירוע – "חסם ג'ילבר" בעיר חברון (מקור: ויקיפדיה)

בעקבות הדיווח, נפתחה באופן מיידי חקירה של המשטרה הצבאית החוקרת. במקביל לכך, הופץ בכלי התקשורת תיעוד של האירוע, אשר צולם על ידי צלם פלסטיני שנכח במקום.

לאחר השלמת החקירה, במהלכה היה טור' אזריה עצור, נבחן חומר הראיות שנאסף במהלכה על-די הפרקליטות הצבאית והוחלט להגיש נגד החייל כתב אישום, המייחס לו עבירות של הריגה והתנהגות שאינה הולמת.

ההליך המשפטי

טור' אזריה כבר בכתב האישום וטען כי ביצע את הירי מתוך תחושה של סכנת חיים נוכח חששו שהמחבל עומד להפעיל מטען נפץ. זאת, אף אם בדיעבד לא נמצא שהמחבל נשא מטען על גופו. טור' אזריה טען, כי פעולתו הייתה מידתית ונכונה ביחס למצב הדברים בזירה, כפי שהוא תפס אותו ועל כן היא נכנסת לגדרי "הגנה עצמית מדומה" (הגנה עצמית המבוססת על טעות כנה בהבנת תמונת המצב העובדתית).

ביום 4 בינואר 2017, לאחר שמיעתם של עדים רבים מאוד ושל טיעוני הצדדים, החליט בית הדין הצבאי מחוז שיפוט מרכז להרשיע את טור' אזריה, פה אחד, בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום. בית הדין דחה מכל וכל את הטענה לפיה החייל ירה במחבל נוכח סכנה שנשקפה ממנו לתחושתו הסובייקטיבית וקבע, כי גרסתו אינה אמינה. בהכרעת הדין נכתב, בהתבסס על העדויות שנשמעו, כי המחבל לא סיכן את טור' אזריה ואת הנוכחים בסביבתו, וכי לפי מכלול הראיות והתבטאויותיו של טור' אזריה בסמוך לאחר הירי, "הסיבה לירי לא הייתה נעוצה בתחושת סכנה כלשהי של הנאשם, אלא בהסבר שסיפק מיד בתום הירי – 'כי הגיע למחבל למות', משום שדקר את חברו קודם לכן. פשוטו כמשמעו".

בהמשך, בית הדין הצבאי המחוזי גזר ברוב דעות על טור' אזריה עונש בן 18 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מאסר מותנה של 12 חודשים והורדה לדרגת טוראי. על פי דעת מיעוט, עונשו של החייל צריך היה לעמוד על 30 חודשי מאסר. בית הדין ציין את שנפסק בעבר, לפיו "רוחו של הצבא וצביונו המוסרי תלויים, בין היתר, בשמירה על טוהר הנשק ובהגנה על כבודו של הפרט, באשר הוא", וכן כי "ערך 'טוהר הנשק' ברוח צה"ל מציג בבירור, ובלשון שאיננה משתמעת לשני פנים, את חובת החייל לנהוג באיפוק מרבי בעת הפעלת הכוח הצבאי המסור בידיו".

שני הצדדים הגישו ערעורים לבית הדין הצבאי לערעורים. לאחר שבעת חודשי דיונים נוספים, נדחה ערעור ההגנה פה אחד והרשעתו של אזריה בעבירות הריגה והתנהגות שאינה הולמת נותרה על כנה. רוב השופטים אף דחו את הערעורים על גזר הדין והותירו את העונש על 18 חודשי מאסר בפועל. שני שופטים סברו בדעת מיעוט, כי יש להחמיר בעונש ולהעלותו ל-30 חודשי מאסר בפועל.

חשיבות הפרשה

פרשת הירי בחברון העסיקה רבות את הציבור הישראלי. האירוע עמד בלבו של דיון ערכי בחברה הישראלית ונסקר תקשורתית באופן יומיומי, לצד דיונים בלתי פוסקים במרחב הציבורי וברשתות החברתיות.

גורמים רבים סברו שהעובדה שמדובר בחייל צה"ל, אשר ביצע ירי לעבר מחבל שאך לפני זמן קצר ביצע פיגוע דקירה במהלכו נפצע חייל אחר, מקנה לחייל היורה הגנה, וכי לכל היותר מדובר בעניין הצריך להתברר בפני מפקדיו.

בית הדין הצבאי קבע באופן מפורש, כי התביעה הצבאית אכן שקלה את המצב כנדרש, לפי מדיניות התביעה ולאור הפקודות, והביאה בחשבון את חומרת המעשים ואת האינטרס הציבורי בהעמדת החייל לדין בגין מעשיו החורגים מהוראות הדין ומערכי צה"ל.

בית הדין הוסיף והבהיר, כי במעשיו, פגע טור' אזריה באופן חמור בערך קדושת החיים ובערך טוהר הנשק, ערכים שצה"ל מחויב בשמירתם, לשם הגנה על חוסנו ועל מעמדו. אני מאמין שעל אף מורכבותה, פרשת הירי בחברון היא אירוע מלמד ומכונן – ויש לראותה כמבחן חשוב לצה"ל ולמערכת המשפט הצבאית.

צילום מעובד של המדגיש את מקומו ופעולתו של החייל היורה בזירה
(מתוך חומרי ההליך המשפטי; קישור לתמונה המקורית באתר ויקיפדיה)

מדוע בחרתי בנושא?

בשנת 2016, שירתתי כתובע בפרקליטות לעניינים מבצעיים, אשר עוסקת בבחינת חשדות לביצוע עבירות על ידי חיילי צה"ל במהלך פעילות מבצעית ואימונים. מתחילת שירותי, היה לי ברור עד כמה תפקיד החוליה חשוב ומשמעותי לפרקליטות הצבאית ולצבא בכלל, ולטיפול בכל תיק נלוותה תחושת שליחות ואחריות עמוקה.

מתוקף תפקידי, זכיתי לראות את תהליכי הטיפול בפרשת אזריה מקרוב, ולהתרשם מהאופן המקצועי, האחראי והענייני בו נבחנו הראיות והתקבלו ההחלטות לגבי אופן הטיפול בפרשה, חרף הרעש התקשורתי והציבורי שליווה את האירוע מתחילתו.

בעבורי, פרשת הירי בחברון, כמו אירועים נוספים בהם טיפלה הפרקליטות לעניינים מבצעיים, בחנה תפישות יסוד מוסריות בצה"ל והדגישה את חשיבות שלטון החוק בצה"ל ובישראל בכלל, כמו גם את חשיבות הפרקליטות הצבאית כגוף עצמאי, אוניקטיבי ומקצועי.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים

- מרכז (מחוזי) 182/16, התובע הצבאי הראשי נ' סמל אלאור אזריה ;
- תיק ע/21/17, סמל אלאור אזריה נ' התובע הצבאי הראשי ותיק ע/18/17, התובע הצבאי הראשי נ' סמל אלאור אזריה ;
- פרופ' אסא כשר, "פרשת אזריה: היבטים אתיים ומוסריים", המכון הישראלי לדמוקרטיה - <https://www.idi.org.il/articles/13920>